

15. Ramadan O. I. Tehnologija lobijuvannja // Visnyk Kyi'vs'kogo nacional'nogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Filosofija, Politologija. – 2002. – Vyp.42–45. – S.88–90.

16. Rijaka V. O., Semenov V. S., Cvik M. V. – Konstytucijne pravo zarubiznyh kraï'n. – «Jurynkom Inter». – Kyi'v, 2002. – 512 s.

17. Tihomirova E. B. Lobbizm kak specifičeskaja forma komunikacii s obshhestvennost'ju // Vestnik Moskovskogo universytetu. Serija 18. Sociologija i politologija. – 2002. – №3. – S.113–127.

18. Tyhomyrova Je. B. Tehnologija zv'jazkiv z vladoju: mizhnarodnyj dosvid lobijuvannja // Visnyk L'vivs'kogo universytetu. Serija mizhnarodni vidnosyny. – 2001. – Vyp.6. – S.235–244.

19. Tyhomyrova Je. Lobizm jak skladova mizhnarodnogo PR // Politychnyj menedzhment. – 2005. – №1 (10). – S.143–151.

Gotsuliak V. M., candidate of political sciences, Associate Professor, Department of Philosophy and Political Science Khmelnytsky National University (Ukraine, Khmelnytsky), gotsylak@ukr.net

Lobbyism radical transformation in the conditions of modern Ukrainian society

The need to study political lobbying is dictated by the fact that participation in the activities of a pressure group is the most common form of manifestation of political activity of the individual. An urgent problem that needs solving appears necessary legitimisation of lobbying, since it is an essential component of public relations and is considered a vital factor in the democratic process.

The absence of a law on lobbying reduces the possibility of social control lobbying, eliminate its negative side. The crisis in the political, economic and legal systems of Ukraine combined with global transformation processes requiring formation of innovative approaches to traditional problems and responses to the challenges of social and political development.

Keywords: lobbying, transformation processes, legitimization, parliament, law, business, pressure groups.

***

УДК 323.173

Вонсович О. С.,

кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, ПрАТ «Українсько-Польський вищий навчальний заклад «Центрально-Європейський університет» (Україна, Київ), sefinrof@ipnet.ua

РАМКОВЕ РІШЕННЯ ПРО РОЗВЕДЕННЯ СИЛ ТА ЗАСОБІВ НА ДОНБАСІ: НЕГАТИВНІ ТА ПОЗИТИВНІ АСПЕКТИ

Метою даної статті є дослідження та аналіз негативних та позитивних аспектів Рамкового рішення про розведення сил та засобів на Донбасі. Під час написання статті, автором були використані наступні методи: аналіз, синтез, порівняння, індукція, дедукція. Основні одержані висновки полягають в наступному: Рамкове рішення про розведення сил та засобів на Донбасі становить собою фундамент для подальшої розбудови мирного процесу на сході України; головними серед негативних аспектів є: продовження обстрілів бойовиками українських територій, пересування вогняної техніки, ряд перешкод на шляху роботи Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ, небажання бойовиків втрачати захоплені території, відсутність конструктивного практичного діалогу між українською владою та керівництвом «ДНР/ЛНР» та ряд інших; позитивні аспекти не є настільки продуктивними, щоб про них можна було говорити в повному обсязі: процес тільки розпочато і подальша його реалізація, в конструктивному напрямі, залежатиме саме від того, наскільки серйозно та зважено підійдуть до нього сторони.

Ключові слова: розмежування, розведення, перешкоди, переговори, домовленості, проблемні питання.

Основною проблемою, яку досліджує автор в даній статті, – є аналіз та визначення негативних та позитивних аспектів Рамкового рішення про розведення сил та засобів на Донбасі. Такими, які раніше не були достатнім чином обґрунтовані, видаються наступні аспекти: позиції та поведінка сторін в контексті виконання на практиці змістових положень Рішення; перешкоди та проблемні питання, які не дозволяють в повному обсязі виконувати досягнуті домовленості; сучасна ситуація навколо лінії розмежування; досягнуті успіхи в процесі виконання домовленостей та ін.

В статті автором були використані, переважним чином, матеріали вітчизняних ЗМІ та офіційного веб-сайту Координатора проєктів ОБСЄ в Україні. Це дало змогу автору більш детально дослідити обрану проблематику, а також більш глибоко проаналізувати ситуацію в цілому та змістові положення Рамкового рішення про розведення сил та засобів на Донбасі.

Метою даної статті – є дослідження та аналіз негативних та позитивних аспектів Рамкового рішення про розведення сил та засобів на Донбасі.

Питання про розведення ворогуючих сторін обговорювалось від самого початку переговорів відносно врегулювання ситуації на сході України. Воно виявилось достатньо складним і суперечливим з точки зору пошуку шляхів досягнення згоди. І ось 20 вересня 2016 р. було підписано Рамкове рішення Тристоронньої контактної групи про розведення сил і засобів. Важливість цього документа полягає в тому, що він спрямований на сприяння реалізації Протоколу за підсумками консультацій Тристоронньої контактної групи щодо кроків, спрямованих на імplementацію Мирного плану Президента України П. Порошенка і ініціатив Президента Росії В. Путіна від 5 вересня 2014 року, Меморандуму про виконання положень Протоколу від 19 вересня 2014 року, а також Комплексу заходів по виконанню Мінських угод від 12 лютого 2015 року [1]. Актуальності додає і той факт, що учасники Тристоронньої контактної групи у складі представників України, Російської Федерації, Організації з безпеки і співробітництва в Європі та представники окремих районів Донецької та Луганської областей України досягли порозуміння щодо ряду принципів, термінів розведення підрозділів Збройних Сил України і збройних формувань окремих районів Донецької та Луганської областей України на узгоджених ділянках, а також здійснення пов'язаних із цим заходів [1].

Не дивлячись на ряд позитивних аспектів цього документа, ключовим залишається питання повноцінної реалізації його положень на практиці. З моменту підписання Рішення, особливих зрушень в контексті реалізації не відбулось: сторони продовжують бойові дії, а також порушують ряд інших змістових положень. Актуальним, на думку автора, є співставлення задекларованих намірів із реальною ситуацією.

Так наприклад в п. 1 Рішення сказано, що розведення сил і засобів здійснюється шляхом їх відведення з займаних позицій в обидві сторони з метою створення ділянок розведення, як правило, не менш ніж 2 км. в ширину і 2 км. у глибину [2]. Насправді ситуація виглядає інакше. Згідно з домовленостями, початку процесу розведення мали передувати сім днів цілковитої тиші на даних ділянках, а весь процес мав би завершитись протягом 30 днів. Станом на 5 жовтня 2016 р. розведення сил відбулось лише на одному напрямку з трьох – у Золотому [3]. У Станиці Луганській і Петрівському процес відведення озброєнь і живої сили наразі зірваний – у цьому Збройні сили України і представники самопроголошених утворень «ДНР/ЛНР» звинувачують одна одну [3]. Потрібно зауважити і на тому, що бойовики не допускають спостерігачів Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ до місцевості й встановили бетонні блоки на дорозі з Первомайська до Золотого, що є прямим порушенням Мінських та політичних домовленостей, а також мандату місії, що передбачає доступ до будь-якої

території на лінії зіткнення [4]. Всі ці факти свідчать про те, що процес втілення на практиці узгоджених рішень може мати довготривалий характер. Це пояснюється тим, що має місце складність доведення об'єктивної інформації до бойовиків від їхнього командування, а також небажання сприяти встановленню «зони безпеки» на лінії розмежування. Таким чином, ми маємо ситуацію, яка не сприяє довгоочікуваному примиренню сторін, а навпаки – ускладнює процес подальшого розведення сил та засобів на Донбасі.

В п. 2 мова йде про те, що умовою початку розведення сил і засобів є верифіковане Спеціальною моніторинговою місією (далі – СММ) ОБСЄ дотримання режиму повного припинення вогню протягом семи діб для кожної з конкретних ділянок розведення, згаданих у додатках до цього Рамкового рішення [1]. Як показує дійсність, цю умову було неодноразово порушено, підтвердженням чого є інформація про те, що з початку доби 8 жовтня 2016 р. зафіксовано 24 випадки відкриття вогню по українських позиціях. На Маріупольському напрямку противник здійснив 20 обстрілів, серед яких 7 із мінометів 120 мм. та 82 мм. калібрів в напрямку Широкиного, Водяного, Красногорівки [5]. Решта порушень «режиму тиші» за участю бойовиків зафіксована з гранатометів, кулеметів, стрілецької зброї поблизу Мар'їнки та Старогнатівки. Недотримання умов Рішення призводить до продовження бойових дій та зростання напруженості на всій лінії фронту. Така ситуація зводить нанівець зусилля відносно припинення вогню та ускладнює процес врегулювання ситуації на сході України.

Процес розведення сил і засобів, включаючи підготовчі заходи, для кожної з ділянок розведення не повинен перевищувати тридцяти діб. При цьому, саме розведення сил і засобів на кожній із таких ділянок здійснюється при моніторингу СММ ОБСЄ синхронно, дзеркально і має завершитись протягом не більше ніж трьох діб [1]. Насправді ситуація є зовсім іншою. За словами заступника голови СММ ОБСЄ О. Хуга на всіх трьох ділянках, де має відбуватися розведення сил, СММ ОБСЄ фіксує порушення мінських домовленостей і рамкової угоди: це або відсутність доступу або, в кращому випадку, дуже обмежений доступ спостерігачів місії (перешкоджання виражається в численних формах: наявність мін, фізичні перешкоди і загородження, спроби перешкоджати дистанційного спостереження та відмови в переході через блокпости) [6]. Відсутність чіткого моніторингу ситуації відносно розведення сил та засобів з боку ОБСЄ не дозволяє об'єктивно оцінити реальні дії обох сторін, що, в свою чергу, є суттєвою перешкодою на шляху реалізації досягнутих домовленостей. Неодноразові порушення змістових положень Рішення з боку бойовиків унеможливають повноцінне втілення на практиці підходу відносно примирення ворогуючих сторін. В разі продовження такого роду дій це не тільки призведе до підвищення рівня напруженості, але і до повного нівелювання спроб врегулювання конфлікту.

Відносно п. 10, в якому мова йде про те, чому повинен сприяти Спільний центр контролю та координації (СЦКК), а саме: повному припиненню вогню по обидві сторони від узгоджених ділянок розведення; оперативному реагуванню на можливі факти перешкоджання проведенню моніторингу та верифікації СММ ОБСЄ; забезпеченню безпеки спостерігачів СММ ОБСЄ [1],

також спостерігається ситуація відносно невиконання його змістових положень. Повне припинення вогню не досягнуто, натомість маємо продовження обстрілів українських територій, пересування техніки бойовиків та ряд інших порушень. Що стосується перешкоджання проведення моніторингу СММ ОБСЄ, то це також має місце і зафіксовано її представниками не один раз. Безпека спостерігачів ОБСЄ перебуває не на високому рівні, адже постійні збройні сутички як на лінії розмежування, так і на інших ділянках, не дозволяють почуватись їм в повній безпеці. Виходячи з цього, ефективність діяльності Спільного центру контролю та координації перебуває не на високому рівні, що, в свою чергу, негативним чином позначається на виконанні домовленостей. Виходячи з цього, потрібно більше уваги приділяти координації дій та забезпечувати необхідні безпечні умови для оперативної діяльності представників СММ ОБСЄ.

Попри вищезазначені негативні моменти, є і ряд успіхів, яких вдалось досягнути щодо виконання Рамкового рішення Тристоронньої контактної групи про розведення сил і засобів. 1 жовтня на околиці м. Золоте відбулося відведення військ на визначені представниками ОБСЄ конкретні рубежі: за визначеним сигналом особовий склад підрозділу ЗСУ покинув спостережні пости та відійшов від лінії зіткнення на визначені рубежі [7]. 5 жовтня у Мінську була досягнута домовленість про розведення сил на Донбасі у Петрівському, Золотому та Станиці Луганській. 7 жовтня речник Адміністрації президента з питань АТО А. Лисенко заявив, що розведення сил і засобів на ділянці лінії розмежування на Донбасі Богданівка–Петрівське в Донецькій області завершено [8]. Питання синхронного розведення військових підрозділів біля Станиці Луганської буде залежати від того, як пройде розведення біля Петрівського і головне, чи буде витриманий бойовиками режим тиші і всі інші умови, в тому числі розмінування і допуск спостерігачів СММ ОБСЄ і СЦКК до всієї території визначеної ділянки біля Станиці. Натомість, голова Луганської обласної військово-цивільної адміністрації Ю. Гарбуз заявив, що заплановане на 9 жовтня відведення сил біля Станиці Луганської не відбудеться [9]. Відведення сил та засобів українських підрозділів в районі Станиці Луганської, що передбачено Рамковою угодою, поки що неможливе через обстріли з боку бойовиків [10].

Отже, процес зрушення з «мертвої точки» розпочато. Наскільки він виявиться успішним і швидким залежатиме від поведінки учасників, а також від посиленого контролю з боку української влади та представників «ДНР/ЛНР». Зацікавленість в подальшому розведенні сил та засобів повинна бути взаємною: тільки за таких умов можливий подальший процес примирення та врегулювання ситуації. З огляду на наявність ряду деструктивних і суперечливих моментів, видається складним процес реалізації досягнутих домовленостей на практичному рівні. Небажання втратити свої позиції, агресивна поведінка бойовиків, відсутність чіткого розуміння реальної ситуації з обох боків та ряд інших внутрішніх і зовнішніх чинників не дають можливості в повній мірі говорити про активні зусилля обох сторін в процесі безпекового розмежування. Зрозуміло, що подальше втілення на практичному рівні задекларованих намірів, пройде ще не одне обговорення в рамках Тристоронньої контактної групи. В цьому контексті важливим видається врахування всіх найменших дрібниць

та деталей, які можуть зіграти вирішальну роль під час процесу розведення сил та засобів ворогуючих сторін.

Висновки. Рамкове рішення про розведення сил та засобів на Донбасі становить собою фундамент для подальшої розбудови мирного процесу на сході України. Саме від того наскільки продуктивними та дієвими на практичному рівні виявляться положення даного документу, залежатиме подальший розвиток ситуації. Поки що, на жаль, доводиться стверджувати про наявність більше негативних аспектів, ніж позитивних. Головними серед негативних аспектів є: продовження обстрілів бойовиками українських територій, пересування воєнної техніки, ряд перешкод на шляху роботи Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ, небажання бойовиків втрачати захоплені території, відсутність конструктивного практичного діалогу між українською владою та керівництвом «ДНР/ЛНР» та ряд інших. Всі вони, в своїй сукупності, заважають повноцінній реалізації змістових положень досягнутого Рішення.

Позитивні аспекти не є настільки продуктивними, щоб про них можна було говорити в повному обсязі. Процес тільки розпочато і подальша його реалізація, в конструктивному напрямі, залежатиме саме від того, наскільки серйозно та зважено підійдуть до нього сторони. В разі того, якщо сторони ясно і чітко усвідомлюватимуть всю важливість процесу мирного врегулювання, зможуть знайти спільні точки порозуміння, матимуть змогу досягнути компромісу (в першу чергу з найбільш пріоритетних питань), лише в такому разі з'явиться можливість появи нових позитивних зрушень і досягнення кінцевої мети – повного і комплексного розведення сил та засобів на Донбасі. Це не тільки сприятиме припиненню відкритих бойових дій, але і створить умови, в яких легшим буде продовження процесу врегулювання ситуації на сході нашої держави. Розведення сил та засобів повинно, в перспективі, стати переломним моментом в конфлікті і перевести його в стадію деескалації та переходу до постконфліктного будівництва. В такому разі стане можливим зняття напруженості відносно ключових проблемних питань та перехід до стратегічного конструктивного діалогу.

Подальше дослідження даної проблематики, в позитивному відношенні, може позначитись на більш глибокому аналізі проблеми врегулювання ситуації на сході України. Це надасть можливість визначити нові шляхи, підходи, інструменти та механізми забезпечення мирного діалогу між українською стороною та «ДНР/ЛНР». Також актуальним видається подальший моніторинг ситуації навколо виконання змістових положень Рамкового рішення Тристоронньої контактної групи про розведення сил і засобів в контексті припинення відкритого вогню та забезпечення миру і безпеки.

Список використаних джерел

1. Рамочное решение Трехсторонней контактной группы о разведении сил и средств [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Координатора проєктів ОБСЄ в Україні. – Режим доступу: <http://www.osce.org/ru/cio/266271?download=true> (20.09.2016). – Назва з екрану.
2. ОБСЄ оприлюднила угоду про відведення сил на Донбасі. Повний текст [Електронний ресурс] / ТСН.ua. – Режим доступу: <http://tsn.ua/ukrayina/oprilyudneno-ugodu-pro-vidvedennya-sil-na-donbasi-povniy-tekst-751279.html> (21.09.2016). – Назва з екрану.
3. Розведення сил на Донбасі: чому процес загальмував? [Електронний ресурс] / Главком. – Режим доступу: <http://glavcom.ua/digest/rozvedennya-sil-na-donbasi-chomu-proces-zagalmuuvav-376212.html> (05.10.2016). – Назва з екрану.

4. Бойовики зухвало порушують попередню домовленість про розведення сил в районі міста Золоте – Лисенко [Електронний ресурс] / 5 канал. – Режим доступу: <http://www.5.ua/suspilstvo/boiovyky-zukhvalo-porushuiut-poperedniu-domovlenist-pro-rozvedennia-syl-v-raioni-mista-zolote-lysenko-126605.html> (25.09.2016). – Назва з екрану.

5. Бойовики в суботу обстрілювали сили АТО з мінометів і гранатометів [Електронний ресурс] / Українська правда. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2016/10/8/7123048/> (08.10.2016). – Назва з екрану.

6. ОБСЄ: На всіх ділянках розведення сил порушується рамкове рішення [Електронний ресурс] / ЛІГА. Новості. – Режим доступу: http://news.liga.net/ua/news/politics/12900377-obs_na_vs_kh_d_lyankakh_rozvedennya_sil_porushu_tsy_a_ramkove_r_shennya.htm (30.09.2016). – Назва з екрану.

7. Штаб: На околицях Золотого відбулося відведення військ [Електронний ресурс] / Українська правда. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2016/10/1/7122349/> (01/10/2016). – Назва з екрану.

8. Розведення сил біля Петрівського завершилось успішно – речник АТО [Електронний ресурс] / Hromadske. – Режим доступу: <http://hromadske.ua/posts/rozvedennia-syl-bilia-petrivskoho-zavershylo-uspishno-rechnyk-ato> (07/10/2016). – Назва з екрану.

9. Луганська обласна ВЦА: 9 жовтня відведення сил біля Станиці Луганської не буде [Електронний ресурс] / Радіо Свобода. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/a/news/28040706.html> (09.10.2016). – Назва з екрану.

10. Відвести війська у Станиці Луганській неможливо через обстріли – Міноборони [Електронний ресурс] / Hromadske. – Режим доступу: <http://hromadske.ua/posts/vidvesty-viiska-u-stanytsi-luhanskii-nemozhlyvo-cherez-obstrily-minoborony> (07.10.2016). – Назва з екрану.

References

1. Ramochnoe reshenie Trehstoronney kontaktnoy gruppy o razvedenii sil i sredstv [Elektronnyi resurs] / Ofitsiyniy veb-sait Koordinatora proektiv OBSLe v Ukraini. – Rezhym dostupu: <http://www.osce.org/ru/cio/266271?download=true> (20.09.2016). – Nazva z ekrana.
2. OBSLe oprilyudnyla uhodu pro vidvedennia syl na Donbasi. Povniy tekst [Elektronnyi resurs] / TSN.ua. – Rezhym dostupu: <http://tsn.ua/ukrayina/oprilyudneno-ugodu-pro-vidvedennya-sil-na-donbasi-povniy-tekst-751279.html> (21.09.2016). – Nazva z ekrana.
3. Rozvedennia syl na Donbasi: chomu protses zahalmuvav? [Elektronnyi resurs] / Hlavkom. – Rezhym dostupu: <http://glavcom.ua/digest/rozvedennya-sil-na-donbasi-chomu-proces-zagalmuuvav-376212.html> (05.10.2016). – Nazva z ekrana.
4. Boiovyky zukhvalo porushuiut poperedniu domovlenist pro rozvedennia syl v raioni mista Zolote – Lysenko [Elektronnyi resurs] / 5 kanal. – Rezhym dostupu: <http://www.5.ua/suspilstvo/boiovyky-zukhvalo-porushuiut-poperedniu-domovlenist-pro-rozvedennia-syl-v-raioni-mista-zolote-lysenko-126605.html> (25.09.2016). – Nazva z ekrana.
5. Boiovyky v subotu obstriliuvaly syly ATO z minometiv i hranatometiv [Elektronnyi resurs] / Ukrainska pravda. – Rezhym dostupu: <http://www.pravda.com.ua/news/2016/10/8/7123048/> (08.10.2016). – Nazva z ekrana.
6. OBSLe: Na vsikh dilianках rozvedennia syl porushuietsia ramkove rishennia [Elektronnyi resurs] / LIHA. Novosti. – Rezhym dostupu: http://news.liga.net/ua/news/politics/12900377-obs_na_vs_kh_d_lyankakh_rozvedennya_sil_porushu_tsy_a_ramkove_r_shennya.htm (30.09.2016). – Nazva z ekrana.
7. Shtab: Na okolytsiakh Zolotoho vidbulosia vidvedennia viisk [Elektronnyi resurs] / Ukrainska pravda. – Rezhym dostupu: <http://www.pravda.com.ua/news/2016/10/1/7122349/> (01/10/2016). – Nazva z ekrana.
8. Rozvedennia syl bilia Petrivskoho zavershylo uspishno – rechnyk ATO [Elektronnyi resurs] / Hromadske. – Rezhym dostupu: <http://hromadske.ua/posts/rozvedennia-syl-bilia-petrivskoho-zavershylo-uspishno-rechnyk-ato> (07/10/2016). – Nazva z ekrana.
9. Luhanska oblasna VTSA: 9 zhovtnia vidvedennia syl bilia Stanytsi Luhanskoi ne bude [Elektronnyi resurs] / Radio Svoboda. – Rezhym dostupu: <http://www.radiosvoboda.org/a/news/28040706.html> (09.10.2016). – Nazva z ekrana.
10. Vidvesty viiska u Stanytsi Luhanskii nemozhlyvo cherez obstrily – Minoborony [Elektronnyi resurs] / Hromadske. – Rezhym dostupu: <http://hromadske.ua/posts/vidvesty-viiska-u-stanytsi-luhanskii-nemozhlyvo-cherez-obstrily-minoborony> (07.10.2016). – Nazva z ekrana.

Vonsovyeh O. S., PhD in Political Science, associate professor of international relations department of Private Joint Stock Company «Higher educational institution «Kyiv Academy for the Humanities» (Ukraine, Kyiv), sefinrof@ipnet.ua

Framework Decision on breeding capabilities in Donbas: negative and positive aspects

The aim of this paper is to study and analyze the negative and positive aspects of the Framework Decision on the dilution of forces and means on the Donbas. During writing, the author used the following methods: analysis, synthesis, comparison, induction, deduction. The main obtained conclusions are as follows: Framework Decision on the dilution of forces and means at the Donbas is the basis for further development of the peace process in the East of Ukraine; among the main negative aspects are: the continuation of attacks by gunmen Ukrainian territory; the movement of military vehicles, a number of obstacles to the work of the Special OSCE monitoring mission, the reluctance of gunmen to lose occupied territories, the lack of constructive practical dialogue between the Ukrainian authorities and the leadership of «PRD/PRL» and a number of others; positive aspects are not so productive for them to be able to speak in full: the process just started and its further implementation, in a constructive direction, will depend on how seriously and carefully parties will come to it.

Keywords: delimitation, dilution, barriers, negotiations, agreements, problematic issues.

* * *

УДК 316.75

Римаренко С. Ю.,
доктор політичних наук, головний науковий співробітник, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України (Україна, Київ), gymarenk@iipiend.gov.ua

ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

Метою статті є аналіз трансформаційних процесів соціокультурного простору України, їх регіональних та загальнонаціональних аспектів. Досліджуються новітні тренди, виклики соціокультурної динаміки, амбівалентність української ідентичності, її загальнонаціональні та регіональні імплікації.

Ключові слова: ідентичність, соціокультурний простір, соціокультурні подібності та розбіжності.

Актуалізація проблем соціокультурних відмінностей, регіональних, локальних, інших індивідуальних та групових соціокультурних ідентичностей є одним з головних трендів сучасної епохи Постмодерну, а формування соціокультурного простору України якраз і характеризується власною багатомірною трансформацією. Цей соціокультурний простір – складна, взаємодія різних ідентичностей – національних, етнічних, політичних, соціальних, культурних, релігійних, регіональних, на які в свою чергу впливають процеси міжкультурної комунікації, культурної дифузії, актуалізації етнокультурних смислів та контекстів, процеси продукування регіональних групових етнокультурних та соціокультурних ідентичностей.

Соціокультурна динаміка за визначенням характеризується принциповою відкритістю та непередбачуваністю, поліваріантністю формування, збереження та відтворення групових ідентичностей, а питання чи формуються у цій багатогранній палітрі самоідентифікаційних практик та смислів єдине соціокультурне поле української громадянської ідентичності та як з цим співвідносяться регіональні, локальні та етнокультурні ідентичності є далеко не останнім. До цього слід додати й надзвичайно складну проблему функціонування дворівневої структури соціокультурної ідентичності спільнот регіонів, що поєднує власну етнокультурну та спільну локальну ідентичність у їх певному синтезі, інтеграції та дезінтеграції.

Дихотомічна картина України (згідно логіки С. Гантінгтона про розкол України на східну та західну частини) не відображає сучасні соціокультурні реалії, лінія «розколу» наразі проходить між Дніпропетровською та Донецькою областями. Як слушно наголошував Я. Грицак, «якби С. Гантінгтон дожив до нашого часу і готував нове видання «Зіткнення цивілізацій», йому довелося б переробити свою знамениту мапу України. Тепер головна лінія цивілізаційного розколу проходить не між україномовною Західною Україною і російськомовною Східною Україною, а між двома російськомовними областями – Дніпропетровською та Донецькою» [1]. І хоча Україна і знаходиться в одному ряду з такими визначеннями як «три Бельгії», «чотири Фінляндії», «вісім Іспаній», але «дві України», на відміну від західноєвропейського різноманітності є основою для репродукції соціокультурних і політико-ідеологічних типів ідентичності від «homo soveticus», через традиційну українську етнокультурну традицію, до космополітичних ідентичностей. Більш того, ці типи ідентичностей, крім усього іншого, включені в систему координат жорстких політичних виборів в спектрі між демократією та авторитаризмом, економічних переваг і визначення індивідуального ставлення до української держави. Зрештою, на одній території нині співіснують дві країни. Україна пострадянська, де корупція, крадіжки на всіх рівнях та голосування за гроші. Й Україна нова, що успішно воює, збирає гроші на армію і намагається запустити нові бізнес-проекти. Ці дві країни ведуть безкомпромісну боротьбу в умовах тотальної байдужості маси.

Проблема в тому, що нова Україна ще не запропонувала своєї альтернативи – смислової, організаційної, політичної. Позиція ж основних політичних гравців дуже часто зумовлює їх позиювання і артикуляцію будь-яких відмінностей (політичних, економічних, соціальних, мовних, культурних, релігійних). Іншими словами, політичні гравці часто і дуже небезпечно грають на відмінностях в суспільстві і навіть маніпулюють ними як «розколами». Починаючи з президентських виборів 1994 року і до Революції Гідності, фактори вибору геополітичних орієнтацій, питання федералізму, історичної пам'яті, проблема надання російській мові статусу державної стали своєрідними символічними індикаторами, які політичні гравці адресують усталеним синтетам регіональних ідентичностей. Більш того, ці регіональні ідентичності стають самодостатніми, і сучасні регіональні відмінності в Україні вже проходять за принципом «свій–чужий».

Беручи до уваги історичні чинники розвитку України, регіональні особливості, типи політичної культури, електоральна свідомість, або, як слушно зазначає С. Макеєв, «регіональні специфікації соціокультурних відмінностей» [2] мають цілком об'єктивні причини, а спроби, навіть теоретичні, конструювання гомогенного середовища є, з нашого погляду, утопічними. Культурне розмаїття, культурна мозаїка є величезним надбанням не тільки України, а й всього світового співтовариства, адже усі культури є унікальними і відображують історію свого народу.

В Україні об'єктивно існують масиви стійкого накладання регіону на політичні симпатії, що, в свою чергу, несе в собі потенційні передумови